

Helsingfors/Mariehamn 28.10.2015

Nr 33/15

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
14.9.2015, nr 199 och
201/2015.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 14.9.2015 antagna landskapslagar:

1. Landskapslag om tillämpning på Åland av lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården (landskapslagen),
2. Landskapslag om ändring av 3 § landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

Genom landskapslagen görs rikets lag om servicesedlar inom social- och hälsovården (FFS 569/2009, nedan rikslagen), med vissa avvikelser tillämplig på Åland till den del den avser användningen av servicesedlar för socialvårdstjänster som ordnas av kommunerna. Sådana ändringar i rikslagen som hör till landskapets behörighet ska gälla i landskapet från tidpunkten för deras ikraftträdande i riket, om inte annat följer av landskapslagen. I 3 § i landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården intas servicesedlar som ett alternativ för kommunen att tillhandahålla socialvårdstjänster.

Lagstiftningsbehörigheten

I en landskapslag kan enligt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen för Åland för vinnande av enhetlighet och överskådlighet intas stadganden av rikslagstiftningsnatur som i sak överensstämmer med motsvarande stadganden i rikslag. Intagande av sådana stadganden i en landskapslag medför inte ändring i fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och landskapet.

Enligt definitionen i rikslagens 3 § är en servicesedel en av den kommun som ansvarar för ordnandet av en social- och hälsovårdstjänst till mottagaren av tjänsten given utfästelse om att ersätta kostnaderna för en tjänst som tillhandahålls av en serviceproducent upp till det värde som kommunen fastställt på förhand. I enlighet med nämnda definition gäller den nu aktuella landskapslagstiftningen främst kommunernas förvaltning samt socialvård, vilka utgör landskapsbehörighet enligt självstyrelselagens 18 § 4 och 13 punkter. Landskapslagstiftningen berör även näringsverksamhet, på vilket område lagstiftningsbehörigheten jämlikt 18 § 22 punkten i självstyrelselagen tillkommer landskapet till de delar den nu aktuella landskapslagstiftningen reglerar.

Rätten till social trygghet regleras i grundlagen. Jämlikt självstyrelselagens 27 § 1 punkt utgör stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag riksbehörighet. Enligt 19 § i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Var och en ska genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdom samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare. Det allmänna ska, enligt vad närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds-, och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens bästa. Det allmänna ska också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Servicesedlarna utgör ett alternativ för kommunen att anordna de socialvårdstjänster som grundlagen förutsätter. För att en klient oberoende av sin förmögenhet ska ha rätt till alla kommunala socialvårdstjänster, berättigar rikslagens 8 § kommunen att i enstaka fall enligt kommunens prövning höja värdet på en servicesedel, om klientens eller familjens försörjning eller klientens lagstadgade underhållsskyldighet annars äventyras eller om detta behövs med hänsyn till andra försörjningsaspekter. Syftet med bestämmelsen är att sänka klientens andel av priset på tjänsten, och härvid säkerställs att tjänsten inte blir ouppnåelig för klienten. På grund av bestämmelsen om höjande av servicesedelns värde har rikslagen inte ansetts inkräkta på individens grundlagsenliga rätt till tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster. Dessutom främjar det människornas lika möjligheter att skaffa service med en servicesedel. Med beak-

tande av det ovan anförda och definitionen av lagens syfte i rikslagens 1 §, har servicesedlarna ansetts vara förenliga med ovan nämnda grundlagsbestämmelser (se RP 20/2009 rd och GrUU 10/2009 rd). I landskapslagen har inte intagits några från rikslagen avvikande bestämmelser i fråga om servicesedlarnas värde eller höjandet av värdet.

Ålandsdelegationen konstaterar i sammanhanget att en klient alltid har rätt att vägra ta emot en servicesedel. I de fall klienten vägrar att ta emot en servicesedel eller inte trots bestämmelserna kan skaffa service med en servicesedel på grund av sin begränsade betalningsförmåga eller andra omständigheter, ska kommunen alltid ordna tjänster på annat sätt. I de fall klienten väljer att använda servicesedlar, ingår han ett avtal med en serviceproducent som är godkänd av kommunen. På avtalsförhållandet tillämpas konsumenträttsliga och avtalsrättsliga bestämmelser och rättsprinciper beroende på avtalets innehåll. Lagstiftningen berör härigenom även främjande av konkurrens och konsumentskydd, privaträttsliga angelägenheter samt försäkringsavtal, vilka rättsområden utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 10, 11 och 41 punkter. De delar i rikslagen som kan anses utgöra riksbehörighet kan med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i den nu aktuella landskapslagstiftningen.

Besvär bestämmelsen i landskapslagens 4 § överensstämmer med 25 § i självstyrelselagen. Bestämmelserna om besvär förbud kan intas i landskapslagen med stöd av självstyrelselagens 19 § 3 mom.

Landskapslagens 5 § berättigar landskapsregeringen att inom landskapets behörighet genom landskapsförordning besluta att författningar som utfärdats med stöd av rikslagen ska tillämpas i landskapet oförändrade eller med de ändringar landskapsregeringen föreskriver. Med anledning härav konstateras att enligt 21 § 1 mom. i självstyrelselagen kan landskapsregeringen med stöd av ett bemyndigande i landskapslag utfärda förordningar i angelägenheter som hör till landskapets behörighet. Genom landskapslag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen eller självstyrelselagen i övrigt hör till området för lag. Denna begränsning motsvarar begränsningen i 80 § 1 mom. i grundlagen. Detta innebär att det tydligt ska framgå hur normgivningsmakten delegeras och vilka områden och vilka angelägenheter delegeringen gäller. Om delegeringen av normgivningsmakten inte uppfyller de krav som grundlagen uppställer, står den i strid med 27 § 1 punkten i självstyrelselagen, som hänför stiftande av grundlag och avvikelser från grundlag till rikets behörighet. I så fall utgör ett delegeringsstadgande en behörighetsöverskridning. Enligt ordalydelsen är delegeringsstadgandet i landskapslagens 5 § vagt till den del det bemyndigar landskapsregeringen att göra ändringar i bestämmelser som utfärdas med stöd av rikslagen. Innehållet i delegeringarna preciseras och begränsas emellertid av den reglering som

finns i landskapslagen och rikslagen. Dessutom begränsas de ändringar som landskapsregeringen kan göra i förhållande till rikslagen genom att landskapsregeringen endast kan utfärda förordningar inom landskapets behörighet. Därtill avser stadgandet ändringar av riksförfattningar på förordningsnivå eller lägre nivå. Med beaktande av dessa omständigheter anser Ålandsdelegationen att delegeringsstadgandet uppfyller de krav som anges i grundlagens 80 § 1 mom. och självstyrelselagens 21 § 1 mom.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner att landskapslagarna faller inom landskapets behörighet. Tillämpningen av landskapslagen om ändring av 3 § landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården förutsätter att även landskapslagen träder i kraft.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Lampi, Mäenpää och Pellonpää.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare